VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

HE 70/2024 vp hyvinvointialueiden rahoituslain muuttamisesta

EEVA MÄENPÄÄ JA ROOSA VALKAMA

HALLINTOVALIOKUNTA 6.11.2024

Esityksen sisältö

Esityksen sisältö

- Rahoituksen jälkikäteistarkistusta koskevat hallitusohjelman linjaukset (10 §)
  - Rahoitusmallin kannustavuuden lisäämiseksi jälkikäteistarkistusta lasketaan portaittain lisäämällä malliin hyvinvointialueiden omavastuu
  - Yksittäisille alueille myönnetty lisärahoitus jätetään jatkossa huomioimatta koko maan tasolla tehtävässä jälkikäteistarkistuksessa
- Täydennetään sääntelyä asiakasmaksumuutosten huomioon ottamisesta (9 §)
  - Asiakasmaksujen tason, perusteiden tai maksullisuuden muutokset (huom. ei indeksikorotuksia) otettaisiin huomioon rahoituksessa vastaavalla tavalla kuin tehtävämuutokset eli etukäteen muutoksen voimaantulosta lukien
  - Mahdollistaisi lähtökohtaisesti myös hallitusohjelmassa ja kehysriihessä linjattujen asiakasmaksuja koskevien säästöjen realisoitumisen valtion talouteen
- Lisäksi teknisluonteinen tarkistus pelastustoimen riskikertoimen tietopohjaa koskevaan sääntelyyn (23 § 1 mom.)

Jälkikäteistarkistuksen omavastuu

- Toteutuneiden kustannusten koko maan tasolla tehtävään jälkikäteistarkistukseen säädettäisiin **vuonna 2026 tehtävästä vuoden 2024 rahoituksen tarkistamisesta lukien** portaittain kasvava, niin kutsuttu hyvinvointialueiden omavastuu (10 § 3 mom.)
- Jälkikäteistarkistus laskettaisiin kuten voimassa olevassa laissa ja se jäisi rahoituksen pohjaan. Näin saadusta määrästä otettaisiin huomioon
  - Vuodelle 2026 tehtävässä vuoden 2024 rahoituksen tarkistuksessa 95 prosenttia; vuodelle 2027 tehtävässä vuoden 2025 rahoituksen tarkistuksessa 90 prosenttia; vuodelle 2028 tehtävässä vuoden 2026 rahoituksen tarkistuksessa 85 prosenttia; vuodelle 2029 tehtävästä vuoden 2027 rahoituksen tarkistuksesta lukien 70 prosenttia.
- Jälkikäteistarkistuksena tehtävä vuosittaisen rahoituksen lisäyksen tai vähennyksen määrä riippuu käytännössä olennaisesti alueiden kustannuskehityksestä
  - Mikäli hyvinvointialueiden kustannusten kasvu pysyy korkealla tasolla omavastuu merkitsisi rahoituksen vähennystä suhteessa täysimääräiseen jälkikäteistarkistukseen.
  - Mikäli hyvinvointialueiden kustannusten kasvu on maltillista omavastuu voisi lisätä alueiden rahoitusta

Lisärahoitusta ei otettaisi huomioon jälkikäteistarkistuksessa

- Yksittäisen hyvinvointialueen saamaa lisärahoitusta ei otettaisi huomioon koko maan rahoituksen tasoa korottavana eränä (10 § 2 mom.)
  - Voimaan 1.1.2026, jolloin sovelletaan vuoden 2024 rahoituksen tarkistamisesta lukien
  - Vuonna 2023 mikään alue ei hakenut lisärahoitusta
- Koska lisärahoituksen perusteella rahoitusta lisättäisiin koko maan tasolla, lisäys kohdentuisi epätarkoituksenmukaisesti kaikille alueille. Lisärahoituksen huomioon ottaminen rahoituspohjassa ei siten käytännössä korjaisi lisärahoitusta saaneen alueen tilannetta.
- Ehdotuksen tarkoitus on osaltaan hillitä valtion hyvinvointialueiden rahoitukseen liittyviä valtion menoja

Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen

- Rahoituslaissa säädettäisiin siitä, **milloin asiakasmaksuihin säädetty muutos otetaan huomioon rahoituksessa etukäteen** voimaantulosta lukien, vastaavalla tavalla kuin tehtävämuutokset (9 §:n uusi 2 mom.)
  - Perustuisi asiakasmaksua koskevaan lain tai lain perusteella asetuksen muutokseen
  - **Rahoitusta voitaisiin joko vähentää tai lisätä riippuen siitä, onko kyseessä maksukorotus vai maksun alentaminen**
  - Vaikutus oltava mahdollista arvioida etukäteen luotettavasti euromääräisesti ja ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla
  - Rahoituksessa etukäteen huomioon otettavat asiakasmaksumuutokset
    - Maksutulojen tasoon vaikuttavat kuten enimmäismaksuihin, maksuperusteisiin tai maksullisuuteen säädettävät muutokset (sekä rahoitusta alentava että korottava vaikutus)
    - Lähtökohtaisesti indeksikorotusluonteisia ei otettaisi huomioon etukäteen

Asiakasmaksumuutosten vaikutukset, esimerkki

- Vaikutusta hyvinvointialueiden rahoitukseen on arvioitu esityksessä esimerkkinä hallituksen linjaama **terveydenhuollon asiakasmaksujen korottaminen siten että korotus säädettäisiin asiakasmaksujen enimmäismääriin**
  - Koko maan tason valtion rahoituksesta vähennettäisiin vuodesta 2025 lukien 150 miljoonaa euroa
  - Vähennys jakautuisi alueille terveydenhuollon määräytymiskriteereillä
  - Vaikutus valtion rahoitukseen olisi kaikilla alueilla suuruusluokkaa noin -0,6 prosenttia, joka alueilla olisi mahdollisuus kattaa nostamalla asiakasmaksuja
- Yksittäinen alue voisi kuitenkin edelleen päättää, ettei se nosta maksuja enimmäismäärän mukaiseksi
  - Tällöin sen tulisi kattaa vähennetty rahoitus esim. muusta rahoituksestaan tai sopeuttamalla toimintojaan. Jos osuus jäisi alueella alijäämäksi, kasvattaisi tämä ko. vuodelle jälkikäteistarkistuksessa huomioon otettavia nettokustannuksia
  - Jälkikäteistarkistuksen mukainen rahoituksen lisäys tai vähennys viedään kuitenkin osaksi koko maan laskennallista rahoitusta, jolloin se jakautuu hyvinvointialueille rahoituslain määräytymistekijöiden mukaisesti. Mahdollinen rahoituksen tason jälkikäteinen korotus ei siten kohdentuisi juuri niille hyvinvointialueille, jotka eivät ole nostaneet asiakasmaksuja.

Pelastustoimen riskikertoimen tietopohja (23 § 1 mom.)

- Lausunnoilla olleessa HE-luonnoksessa oli mukana muutosehdotus, joka olisi mahdollistanut, että pelastustoimen riskikertoimen laskennassa voitaisiin ottaa hieman laajemmin huomioon muutakin kuin Tilastokeskuksen tuottamaa tietoa
  - ➢ Tältä osin muutokset valmistellaan keväällä 2025 annettavaan esitykseen
- **Tässä esityksessä ainoastaan tekninen korjaus siihen, minkä vuoden tietoja käytetään**
  - Riskikerrointa laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä varainhoitovuotta **edeltävää vuotta edeltävän vuoden** lopussa

Lausuntopalautteesta

- Lausunnot ja lausuntoyhteenveto: https://vm.fi/hanke?tunnus=VM091:00/2023
- Hyvinvointialueet vastustivat **omavastuuosuuden lisäämistä** jälkikäteistarkistukseen tässä vaiheessa
  - Muutamat hyvinvointialueet totesivat, että omavastuun lisäys voisi toimia kannustavana elementtinä alueille siinä tilanteessa, että alueiden tulokset parantuisivat ja talous olisi kestävällä pohjalla.
  - Omavastuun laskentatapaa ei ehkä ollut täysin ymmärretty
- Lisärahoituksen poistamiseen jälkikäteistarkistuksesta vain harva otti kantaa
- Lähes kaikki hyvinvointialueet vastustivat **asiakasmaksumuutosten huomioon ottamista etukäteen**
  - Asiakasmaksumuutosten vaikutusarvioinnin tärkeyttä korostettiin ja sitä, että päätökset rahoitukseen vaikuttavista asiakasmaksumuutoksista tulee tehdä riittävän ajoissa

Perustuslakivaliokunnan lausunto 38/2024 vp

- Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotus **voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä**.
- Merkityksellinen niin riittävien sote-palvelujen (PL 19 §:n 3 mom.) kuin alueellisen itsehallinnon (PL 121 §:n 4 mom.) kannalta
- **Jälkikäteistarkistuksen omavastuusta**
  - Kustannusten hillintää voidaan sinänsä pitää perusteltuna tavoitteena
  - Hyvinvointialueiden mahdollisuudet oman rahoituksen toteuttamiseen tai sen lisäämiseen ovat käytännössä varsin rajoitetut, sääntelyn reaaliset toteuttamisedellytykset vaikuttavat varsin ongelmallisilta
  - Lisärahoitusoikeutta voidaan kuitenkin pitää viime kädessä riittävänä perustuslain 19 §:n 3 mom. turvaamisvelvollisuuden toteuttamisen näkökulmasta, edellyttäen, että oikeus lisärahoitukseen toteutuu
- **Asiakasmaksumuutosten huomioon ottamisesta**
  - Tosiasiallisesti omiaan rajaamaan edelleen hyvinvointialueiden itsehallinnollista päätösvaltaa asiakasmaksuista
  - Rahoituksen on riittävästi vastattava palvelutarvetta ja turvattava se, etteivät sote-palveluista perittävät asiakasmaksut suuruudellaan siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin
- PeV kiinnitti yleisesti huomiota tarpeeseen **seurata ehdotettujen muutosten vaikutuksia ja toimivuutta**

Jälkikäteistarkistuksen omavastuun vaikutusarviot

Rahoituksen jälkikäteistarkistukseen lisättävä porrastettu omavastuuosuus

- Voimassa olevan lain mukaan jälkikäteistarkistus lisätään rahoitukseen ensimmäisen kerran vuonna 2025 vuoden 2023 rahoituksen ja kustannusten välisen erotuksen perusteella. Vuonna 2025 tehtävä lisäys jää rahoituksen pohjaan.
- Vuodesta 2026 eteenpäin jälkikäteistarkistus määritellään *lisäyksenä* tai *vähennyksenä* suhteessa rahoituksen pohjassa jo olevaan jälkikäteistarkistuksen määrään.
    - Mikäli tulos kohentuu, jälkikäteistarkistuksella vähennetään rahoitusta.
    - Mikäli tulos heikkenee, jälkikäteistarkistuksella lisätään rahoitusta.
- Jälkikäteistarkistuksen määrä rahoituksessa on kaikkien vuosien lisäysten ja vähennysten yhteismäärä (ns. kumulatiivinen määrä).
- **Omavastuuosuus lisättäisiin voimassa olevan lain mukaisen jälkikäteistarkistuksen vuosittaiseen lisäykseen tai vähennykseen.**
- **Tavoitteena rahoitusmallin kannustavuuden parantaminen.**

Omavastuuosuuden vaikutus kahdella eri kustannuskehityksellä

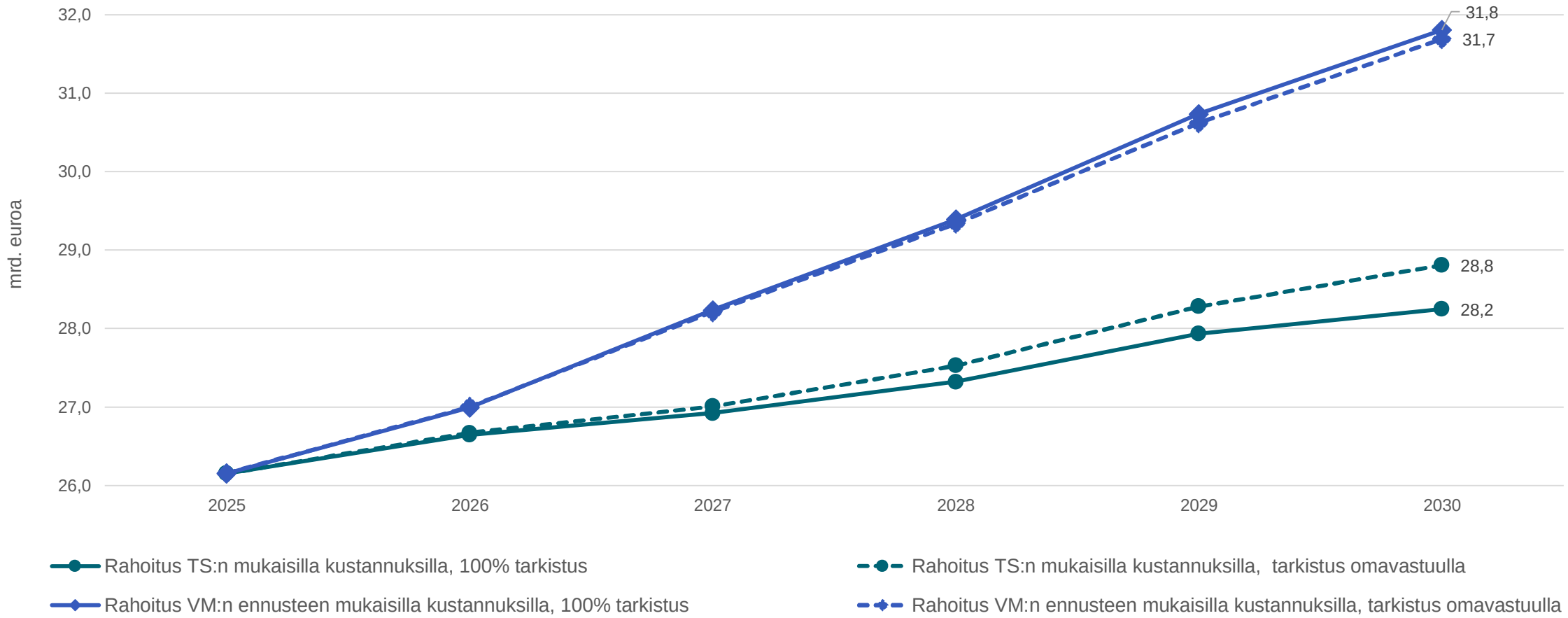

Jälkikäteistarkistuksen omavastuun päivitetty vaikutusarvio vuoden 2026 osalta

- Jälkikäteistarkistuksen vuosittainen lisäys tai vähennys lasketaan aina toteutuneen kustannuskehityksen perusteella kahden vuoden viiveellä.
- Hyvinvointialueiden vuoden 2023 yhteenlaskettu alijäämä on tilinpäätöstietojen mukaan -1,31 mrd. euroa. Tämän perusteella rahoitukseen lisätään n. 1,41 mrd. euroa jälkikäteistarkistusta vuonna 2025.
- **Vuoden 2024 yhteenlaskettu alijäämä on tilinpäätösennustetietojen mukaan -1,42 mrd. euroa.** Koska tulos heikkenee edellisestä vuodesta, vuoden 2026 jälkikäteistarkistuksella lisätään rahoitusta.
  - Mikäli hyvinvointialueiden tulos toteutuisi vuoden 2024 tilinpäätösennustetietojen mukaisena, **omavastuuosuus (95%) vähentäisi rahoituksen jälkikäteistarkistusta n. 6 milj. euroa vuonna 2026.**
  - Tämä poikkeaa keväällä arvioidusta alueiden talousarvio- ja taloussuunnitelmatietoihin perustuvasta vaikutusarviosta, jossa omavastuuosuuden arvioitiin lisäävän rahoitusta vuonna 2026.

Jälkikäteistarkistuksen omavastuun päivitetty vaikutusarvio vuoden 2026 osalta

100% jälkikäteistarkistus	2023	2 024	2025	2026
Rahoitus ilman jälkikäteistarkistusta	23 169	24 084	24 823	25 776
Nettokustannukset	24 485	25 504		
Tulos ilman jälkikäteistarkistusta	-1 316	-1 420		
Jälkikäteistarkistuksen lisäys/vähennys			1 413	112
Jälkikäteistarkistus yhteensä			**1 413**	**1 578**
Rahoituksen määrä jälkikäteistarkistuksella	**23 169**	**24 084**	**26 236**	**27 354**

Jälkikäteistarkistus omavastuulla	2023	2 024	2025	2026
Rahoitus ilman jälkikäteistarkistusta	23 169	24 084	24 823	25 776
Nettokustannukset	24 485	25 504		
Tulos ilman jälkikäteistarkistusta	-1 316	-1 420		
Jälkikäteistarkistuksen lisäys/vähennys			1 413	106
Jälkikäteistarkistus yhteensä			**1 413**	**1 572**
Rahoituksen määrä jälkikäteistarkistuksella	**23 169**	**24 084**	**26 236**	**27 348**

Erotus rahoituksessa 100% tarkistukseen	***-6***

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos!

EEVA MAENPAA@GOV.FI
ROOSA. VALKAMA@GOV.FI
VM.FI | @VMUUTISET